ציפורת כרמים אין לי אלא הבא ואין לו גבחת הבא ויש לו גבחת מנין ת"ל יסלעם זה ניפול למינהו להביא את האושכף ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת הבא ויש לו גבחת הבא ואין לו זנב הבא ויש לו זנב מנין ת"ל חרגול זה רשון למינהו להביא את הכרספת ואת השחלנית ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת הבא ויש לו גבחת הבא ואין לו זנב הבא ויש לו זנב הבא ואין ראשו ארוך הבא וראשו ארוך מנין אמרת הרי אתה דן בנין אב משלשתן לא ראי ארבה כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי ארבה ולא ראי שניהם כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי שניהם הצד השוה שבהן שיש לו ד' רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו אף כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו והלא הצרצור הזה יש לו ארבע רגלים וד' כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו יכול יהא מותר ת"ל חגב ששמו חגב אי שמו חגב יכול אין בו כל הסימנין הללו ת"ל למינהו עד שיהא בו כל הסימנין הללו א)פריך רב אחאי מה להנך שכן אין ראשן ארוך וכי תימא כיון דשוו בד' סימנין מייתינן ולא פרכינן אי הכי חרגול נמי דשוו להו לא ליכתוב ותיתי מארבה וסלעם אלא איכא למיפרך מה להנך שכן אין להן זנב ה"נ איכא למיפרך מה להנך שכן אין ראשן ארוך אלא אמר רב אחאי סלעם יתירא הוא לא ליכתוב רחמנא סלעם ותיתי מארבה ומחרגול דמאי פרכת מה לארבה דאין לו גבחת הרי חרגול דיש לו גבחת מה לחרגול דיש לו זנב הרי ארבה דאין לו זנב סלעם דכתב רחמנא ל"ל אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לראשו ארוך

במאי

ציפורת כרמים. מין ארבה שלשניהם אין גבחת: ואין לי אלא. מין חגבים הבא לפנינו ואין לו גבחת יש לנו להביאן מארבה שיש כאן כלל ופרט וכלל כדמפרש לקמיה (סו.) אשר לו כרעים תאכלו ב) כלל ארבה פרט למינהו חזר וכלל ויש לך לרבות בכעין הפרט הדומין לו בכל סימנין שיש לו ארבע סימנין דמתניתין ועוד חמישי: שאין לו גבחת. שאין ראשו מרוט: הבא לפנינו ויש לו גבחת. שאינו דומה לארבה אלא בארבעה סימנין האמורין במשנתנו: ת"ל סלעם זה ניפול. ולזה יש גבחת והכשירו הכתוב והדר כתב למינהו להיות כלל ולידון עם אשר לו כרעים בכלל ופרט וכלל ומביא בכעין הפרט את הדומה לו דהיינו אושכף וה"ה ליוחנא ירושלמית וחדא מינייהו נקט דיש לו גבחת. ולקמיה (שם) פריך הא אמרן לעיל סלעם הוא רשון והכא מפרש ליה זה ניפול: ואין לי. להכשיר בשני דינין של כלל ופרט הללו: אלא הבא לפנינו ואין לו גבחת. דאיתרבי מלמינו דארבה: והבא ויש לו גבחת. דאיתרבי מלמינהו דסלעם: והבא ואין לו זנב. כלומר ובלבד שיהא לפנינו ונראה שאין לו זנב דלארבה וסלעם אין זנב ואכתי חמשה סימנין נינהו: הבא ויש לו זנב מנין. שאינו צריך לחזור אלא אחר ארבעת הסימנין: ת"ל חרגול. דיש לו זנב ולמינהו חזר וכלל להכי לידון כעין הפרט ולהביא הכרספת והשחלנית וה"ה לערצוביא ואי נמי היא הוא מר קרי ליה הכי ומר הכי: ואין לי אלא הבא לפנינו. בין אין לו גבחת ובין יש לו ובין שאין לו זנב ובין שיש לו דהא כולהו איתרבו: והבא ואין ראשו ארוך. כלומר ובלבד שיהא בא לפנינו ואין ראשו ארוך דהיינו חמשה סימנין דהנך כולהו אין ראשן ארוך: הבא וראשו ארוך מנין. ובלבד שידמה בארבעת הסימנין: הרי אתה דן כו' לא ראי כו'. שיש בזה מה שאין בזה ועל כרחך אין סימני הטהרה תלוי בזנב ובגבחת לא ביש לו ולא באין לו שהרי יש כאן אין לו וכשר ויש לו וכשר: הצד השוה שבהן כו' אף כל כו'. ואפילו ראשו ארוך ולקמיה פריך מה להצד השוה שבהן שכן אין ראשן ארוך. וקרצולין גרסינן. ובין האי תנא לתנא דלעיל ליכא אלא הך דרשה דהאי מרבה ראשו ארוך ותנא דברייתא דלעיל לית ליה: הצרצור. מין חגב טמא: ת"ל חגב. דלא איצטריך דהא איתרבו כל השוין להו בארבעה סימנין: ששמו חגב. וכל האמורין למעלה שמם חגבים: יכול אין בו כל הסימנין הללו. ולקמן (סו.) פריך מנא תיתי והא ארבה וחרגול כתיבי: ת"ל למינהו. דחגב והיינו כללי כללות ופרטי פרטות דאמרינן לעיל (ע"א) דהאי חגב ולמינהו יתירי נינהו לדרשה וסלעם נמי מייתרינן ליה לקמן: ה"ג פריך רב אחאי עד תנהו ענין לראשו ארוך והדר גרסינן במאי קמיפלגי עד כי האי גוונא מהלכא והדר גרס אמר מר אי שמו חגב וכו': מה להצד השוה שבהן וכו'. דהא ע"כ עד דדמי ליה לפרט בכל צדדין בעינן לתנא דבי רבי ישמעאל: וכ"ת. ס"ל דכיון דדמי ליה במקצת מרבינן ליה בכעין הפרט כדפליגי תנאי בעלמא ג) בכל כלל ופרט וכלל דאיכא למאן דאמר כללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואהני כללא בתרא שהוא מוסיף על הפרט מידי דדמי ליה לפרט בכל צדדין ואיכא למאן דאמר בתרא דוקא והוה ליה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבו כל מילי ואהניא כללא קמא למהוי ד)בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיא ליה לגמרי אבל מידי דדמי ליה במקצת לא מצי למעוטי דהא בתרא דוקא ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא ס"ל: אי הכי חרגול לא ליכתוב. דאתי מארבה וסלעם ואע"ג דלהן אין זנב ולו יש זנב: אלא. מאי טעמא לא אייתי מינייהו משום דאיכא למיפרך כו' וה"נ איכא למפרך: ותיתי מארבה וחרגול. בהצד השוה שבהן לארבעה סימנין: דמאי פרכת. להצד השוה אי פרכת מה לארבה שכן אין לו גבחת תאמר בסלעם הרי חרגול יוכיח ומה לחרגול דיש לו זנב הרי ארבה דאין לו זנב וחזר הדין הצד השוה שבהן שסוין בארבעת סימנין ואין ראשן ארוך: תנהו ענין. זו מדה בתורה דבר שאינו ענין לגופו תנהו ענין לדבר אחר:

במאי

ואין ראשו ארוך ניבעי בהדי הנך שלשה סימנים משום דסברא הוא לרבוי סימן דגרוע מכולהו וריב"א מפרש שאין שום מין חגב שהוא חסר מהנך ארבעה סימנים דמתני' שלא יהא חסר כמו כן או ראשו ארוך או סימן אחר בהדיה אבל אפשר שחסר סימן של ראשו ארוך ויהיה לו ארבעה סימנים דמתניתין וא"ת דהשתא משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל ולתנא דמתניתין שרי ראשו ארוך ובמסכת שבת בשלהי פרק רבי עקיבא (דף צ:) נמי אמרינן דרב כהנא מעבר שושיפא אפומא א"ל רב שקליה כי היכי דלא נימרו מיכל קא אכיל ליה וקא עבר משום אל תשקצו את נפשותיכם משמע דליכא איסור משום חגב טמא ולא אסר ליה אלא מפני שהוא חי ושושיפא הוא ראשו ארוך כדאיתא פרק אין מעמידין (דף לז.) גבי העיד יוסי בן יועזר על איל קמצא דכן שמפרש רב פפא דאיל קמצא הוא שושיפא ופליגי יוסי בן יועזר ורבנן בראשו ארוך ורב חייא בר אמי אמר קוסבל ופליגי בכנפיו חופין את רובו אי בעינא רובא דמנכר אבל בראשו ארוך דכ"ע לא פליגי דאסור וזהו תימה דכיון דקי"ל דראשו ארוך שרי אמאי קאמר התם רב חייא בר אמי דאסור לכולי עלמא ונראה לר"ת דגרס התם דכולי עלמא לא פליגי דשרי וכן מצא בספר ישן ה): ו)**לא** ראי ארבה כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי ארבה ולא ראי שניהם כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי שניהם. מה שלוקח תחלה ארבה וחרגול ומניח סלעם עד לבסוף אף על פי שהוא כתוב תחלה במקרא קודם חרגול זהו לפי שארבה וחרגול חלוקים זה מזה יותר ממה שחלוק כל אחד מהם מסלעם כי כל אחד מהם אין חלוק מסלעם אלא מדבר אחד או מגבחת או מזנב אבל ארבה וחרגול חלוקים זה מזה בשני דברים שארבה אין לו גבחת ואין לו זנב וחרגול יש לו שניהם כדמוכח בסוגיא דחרגול יש לו גם גבחת כשיבא לפרש דסלעם קרא יתירא הוא ועוד י"ל דלכך תפס ארבה וחרגול לפי שהם עיקר הדרשה כדמוכח בסמוך דמסיק דסלעם קרא יתירא הוא ואתא למשרי דראשו ארוך: וכי תימא כיון דשוו בארבע סימנין מייתינן ולא פרכינן. דסבירא ליה כללא בתרא דוקא כמו שפי' בקונטרס ולהכי לא איצטריך להו לכולהו לדדין כדאמר בפ' בכל מערכין (ערכין כח.) דלמאן דלית ליה כללא בתרא דוקא מרבינן כל דדמי ליה בשני צדדין אבל מאן דאית ליה כללא קמא דוקא לא מרבינן עד דדמי ליה משלש צדדין אי הכי חרגול דלית ליה זנב נמי לא ליכתוב כו' אלא על כרחך מדאיצטריך למכתב חרגול משום דלא הוה ילפינן ליה מארבה וסלעם לפי שיש לו זנב אם כן סבירא ליה דכללא קמא דוקא ולהכי מצריך שיהא דומה בכל הצדדין הואיל וכו גם צד שאין ראשו ארוך צריך שיהא בו וא"ת ואפילו יסבור דכללא קמא דוקא לא יצריך יותר משלשה סימנין דהא בפרק בכל מערכין (שם כח.) לא מצרכינן אלא רק שלשה צדדין אפילו למאן דאית ליה דכללא קמא דוקא והוה מצי לשנויי דהכא נמי לא ילפינן מפרט אלא שני סימנים דארבעה כנפים וכנפיו חופין את רובו אבל סימן דקרצולים ורגלים כתיב בהדיא אשר לו כרעים ממעל לרגליו ולא אתו מפרטא הלכך אי אמר כללא קמא דוקא מצריכי נמי או זנב או אין ראשו ארוך והשתא לא ילפינן מן הפרטות רק שלשה צדדין כמו בערכין (ג"ז שם) ומיהו לא צריכין לשנויי הכי אלא אפי' יהיו קרצולין כאן בחשבון הג' צדדין ונאמר שלא נכתבו כדי להוסיף

שלשה

רבינו גרשום

מאי גבחת שממורט בפניו: הבא ואין ראשו ארוך כלומר דגובאי וסלעם וחרגול שלשתן אין ראשן ארוך. לא ראי שניהם כראי סלעם דארבה אין לו גבחת וסלעם יש לו גבחת (וחרגול) לא ראי חרגול כראי סלעם דחרגול יש לו זנב וסלעם אין לו זנב לא ראי ארבה כראי חרגול כלומר דארבה אין לו גבחת וחרגול יש לו גבחת אאתי כל דדמי ליה משני צדדין כלומר דמותר. וזה [שראשו ארוך] לא דמי אלא מצד אחד כלומר בד' סימנים לא בראשו שיהא שוה להן לכל צד שיהא לו ד' סימנין ולא יהא ראשו ארוך. ואתי כל דדמי ליה מצד אחד כלומר אם לו ד' סימנין זהו צד אחד אף על דלא דמי ליה בצד אחר שראשו ארוך מרבינן ליה.

א) עיין לקמן שאחר זה

מסורת הש"ס

א) [קדושין יג. וש"נ], ב) [ויקרא יא], ג) [ערכין כח.], ד) נ"ל בכלל, ה) [במס' ע"ז לז: ד"ה כראשו ארוך כו' סימנו וגירסא זו נמצאת בספר ר"ית], ו) ובעל המאור גרס הכי לא ראי ארבה כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי ארבה לא ראי שניהם כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי שניהם וכתב על גי' שלפנינו שטעות הוא דהא אסיקנא דסלעם קרא יתירא הוא דמארבה וחרגול אתו ימכלל ופרט וכלל דרבי ישמעאל אייתו וכו' ע"ש ועיין בפי' ת"ת.

◆

תורה אור השלם

1. את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגל למינהו ואת החגב למינהו: ויקרא יא כב

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones